

THE MACROSTRUCTURE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN ACADEMIC DICTIONARY BY A. KRYMS' KYI AND S. EFREMOV

The article focuses on description of macrostructures of the translating russian-ukrainian dictionaries of 1920th. A typical and innovative elements of those dictionaries macrostructures were analyzed. The macrostructure of the Russian-Ukrainian academic dictionary by A. Kryms' kyi and S. Efremov was described and analyzed in detail. It has many new elements in comparison with macrostructures of other translating dictionaries.

Keywords: *Ukrainian language, academic dictionary, translating dictionary, macrostructure of a translating dictionary.*

УДК 811.161.2'373.43 Ігор Павлюк

*Максимчук Г., асп.
Національний університет “Острозька академія”*

МОВНІ МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СЛОВОТВОРЧОСТІ ІГОРЯ ПАВЛЮКА

У статті узагальнено підходи до розуміння національної ідентичності, окреслено поняття мовні (вербальні) маркери національної ідентичності. З'ясовано, що Ігор Павлюк у словотворчості використовує мовні маркери національної ідентичності кількох лексико-семантичних груп. Охарактеризовано семантику й особливості функціонування новотворів-маркерів національної ідентичності.

Ключові слова: *національна ідентичність, мовний (лінгвальний) маркер національної ідентичності, авторський лексичний новотвір, семантика, конотація.*

Будь-який індивід упродовж свого життя так чи інакше контактує з певною економічною, соціальною, етнічною чи національною групою. Для ґрунтовної смисложиттєвої міжособистісної комунікації людина повинна ідентифікувати себе, окреслюючи не лише власну самототожність, а й певні соціальні ідентичності. Л. Нагорна зауважує, що в соціогуманітарних науках ідентичність розуміють як сукупність специфічних рис, які вирізняють певну спільноту з-поміж інших і є для окремої особи чи групи підставою для віднесення себе до цієї спільноти [1, с. 16].

Дослідники розрізняють дві узагальнені групи ідентичності – особистісну та соціальну, першу з яких розглядають як сукупність уявлень про себе, а другу за належністю до різних груп членують на гендерну, класову й етнічну [1]. У тісному зв'язку з поняттям етнічної ідентичності перебуває розуміння національної ідентичності, завдяки якій “з'являються, накопичуються, актуалізуються та передаються ті етнічні норми, цінності та стереотипи поведінки, яких “homo socius” дотримується у процесі формування його ідентичності як представника певного етносу або нації” [1, с. 117]. Варто зауважити, що Є. Четвертак наголошує на розрізненні цих термінів, аналогічно

диференціації понять “етнос” і “нація” [1]. Однак П. Костючок стверджує: “Національна ідентичність – це комплекс ідентифікаторів – етнічних ознак, якими володіють етнофори (як окремо взятий індивід, що є представником етнічної спільноти) та етнічна група (як окрема спільнота людей), що дозволяє довести належність або співвіднести їх до певного національного організму” [1, с. 106]. Зважаючи на позицію Е. Сміта, який стверджує, що “національна ідентичність може химерно поєднуватися з іншими різновидами ідентичностей – класовою, релігійною, етнічною, а її ідеологія – хамелеоноподібно перетворюватися на інші ідеологічні різновиди” [1, с. 149–150], уважаємо національну ідентичність сукупністю культурних, історичних, мовних, релігійних та інших ідентифікаторів, за допомогою яких той чи інший індивід може виявляти свою солідарність із певною людською спільнотою на основі “спільності історичної пам’яті, спогадів про єдиних предків та емоційних зв’язків із батьківщиною, а також спільних основних компонентів культури” [1, с. 117].

Як свідчить аналіз наукових розвідок, присвячених вивченню національної ідентичності, цю категорію розглядають у філософії (М. Козловець, Н. Яковенко, В. Малахов), культурології (Т. Воропаєва, К. Бейкер, Е. Сміт, Р. Борисов, О. Кострова), соціології (Є. Біленький, П. Бурк, Г. Буравкіна, А. Динько, А. Санніков), соціолінгвістиці (Н. Мечковська, Н. Вахтін, О. Траченко, К. Річардсон). На межі мовно-літературних дисциплін питання національної ідентичності вивчали М. Жулинський, Г. Сивокінь, Т. Урись, Ю. Мариненко, Л. Сенік та ін. Попри те, що одним із ключових складників національної ідентичності є мова, вивченню лінгвальних маркерів ідентичності присвячено тільки одиничні наукові розвідки, чим і обумовлено **актуальність** нашого дослідження.

За твердженням І. Данилюк, людина ідентифікує себе насамперед мовною ознакою, тож завдяки мові відбувається формування та розвиток національної свідомості як окремо взятої особистості, так і нації загалом [1]. М. Гончарова наголошує, що “помислити власну ідентичність людина може лише в мові, яку вона набуває під час інтеракцій з іншими” [1, с. 63]. Водночас у комунікативному акті індивід презентує не лише особисту, а й національну ідентичність. Оскільки “мову в ролі першоелемента таких форм суспільної свідомості, як фольклор і художня література, можна сприймати як факт і чинник, передумову та символ етнічної самобутності” [1, с. 69–70], письменник, послуговуючись загальнодоступним набором ідентифікаторів, витворює систему лінгвальних маркерів національної ідентичності.

Щоб збагатити образність і розширити виражальні можливості тексту, автори нерідко конструюють лексичні новотвори (АЛН), експліцитні виразники мовно-поетичної картини світу, а отже, і національної ідентичності. Оскільки через мову особа сприймає традиції, звичаї, мораль, систему норм і цінностей свого народу, вивчення лексики в системі лінгвальних засобів національної ідентичності як певного літературного чи територіального угруповання, так і окремого автора, належить до пріоритетних завдань сучасної науки.

Т. Урись підкреслює, що поети кінця ХХ – початку ХХІ ст. презентують національну ідентичність своєю творчістю, адже “для їх текстів характерна виразна національна визначеність” [1, с. 253]. **Мета** статті – проаналізувати мовні маркери національної ідентичності в лексичних новотворах Ігора Павлюка, який “національний

митець за сутністю й поставою слова, за характером проблематики й лейтмотивів, за органічною ритмостиллю й мелодійними малюнками, це український художник за порухами думки, ліризмом манери, епічністю погляду, культурною версифікації, духом світовідчуття” [1].

Т. Урись пише: “Поетія Ігоря Павлюка багатовекторна і багатогранна, але в ній чітко простежується українська тематика. Можна сказати, що лейтмотивом його творчості є її національна спрямованість” [1, с. 223]. П. Іванишин, звертаючись до аналізу теми національного (само)буття протагоніста в ліриці, відзначає, що ключовими в поезії І. Павлюка є архетипи “шаблі”, “могили”, “смерть”, “сльоза”, “кров”, “свіча”, “повстання”, “молитва”, “ріка”, “предки”, “горілка”, “куля”, “душа”, “смерть”, “степ”, “Перун”, “Христос” тощо [1]. Т. Урись розширює цей перелік і наголошує на образах чайки, Дніпра, лірників, тополі, козаків [1, с. 224]. Зважаючи на припущення В. Філіпчук, що маркери ідентичності рухливі, бо обумовлені безліччю чинників: географією культурних ареалів, історичними кордонами соціополітичних утворень, маргіналізацією або націоналізацією суспільства, трансформаціями в будь-якому елементі соціокультурної системи тощо [1, с. 386], усі вищеперераховані ключові образи й архетипи І. Павлюка вважаємо лінгвальними маркерами національної ідентичності.

Мовний (лінгвальний) маркер національної ідентичності – це система лексем певної мови, об’єднана первинними архетипами, образами та символами, які стійко асоціюються з представниками того чи іншого етносу (нації). До мовних маркерів належать топоніми, відтопоніми прикметники, іменники (власні, загальні назви), що позначають культурні символи та національні цінності країни [1]. Сюди також доцільно зарахувати номінації національних кольорів, народнопоетичні символи, стереотипні уявлення про представників певної нації тощо. Зважаючи на місткість поняття, АЛН І. Павлюка, які містять у структурі мовні маркери національної ідентичності, розподілено на такі групи:

- символи державності (*жовто-блакитненький, буритиново-голубий, тризуб-арфа*);

- номінації, що вказують на історичне минуле (*бабуся-повстанка, базарно-советський, “гетьманя”, зататарений, гайдамака-вітер, пам’ятник-Ленін, рай-газета, рай-онно-рай-ський, запорожчений, коза-ки, шабля, шабельногнутий*);

- відонімні утворення:

- відантропонімі АЛН (*корчмарки-килини, ошукевич, тибрут, іудство, петровість*),

- відтопонімі назви (*зукраїнений, розчорноблений, по-дніпровськи, бужий*);

- маркери культурно-міфологічної номінації (*коханка-доля, курва-доля, відьма-язичниця, завертнений, боянити, боянний, мамайськи, мамайти, кам’янобабий, отець-Перун*);

- маркери-зоолексеми (*вовчо-овечий, журавля, журавлиноокий, чайно, поводирсько-чайчиний*);

- маркери-флоролексеми (*полинно, пракалина, тополино, перекотипольно, калинити, калинно, калиня, вишня-мама, барвінко-хрещатий, вербеня*).

Проаналізуємо детальніше кожну з груп лексики. З-поміж номінацій, що прямо називають державну символіку, І. Павлюк на основі схожості форми конструє АЛН

тризуб-арфа: Нам самим же – / Жовта сіль світання / Тризуб-арфа... Водночас у поезії автор використовує модифікації прикметника *жовто-блакитний*, як колір національного прапора, напр.: *жовто-блакитненький, бурштиново-голубий* (бурштиновий – “який має колір бурштину; прозоро-жовтий” [1, Т. 1, с. 262]). Відзначимо, що перший з ад’єктивів І. Павлюк використовує як означення до іменника *гривня*, чим підсилює лінгвальний маркер національної ідентичності (*В Кіммерії нетрудній так правильно пить, не спіша / Ці от вина червоні за жовто-блакитненькі гривні...*), а другий у час початку активного видобутку бурштину апелює до розуміння національного скарбу: *Тут би жити і про Бога думати... / Ще – колодязь, як хребет, глибокий, / З бурштиново-голубими струмами.*

Номінації-маркери, що вказують на історичне минуле, доречно розподілити на дві окремі групи – з позитивною і негативною конотацією. До позитивних маркерів належать АЛН, що мають семи ‘козак’, ‘повстанець’, ‘шабля’ тощо. Корпус лексики з негативною семантикою становлять слова, творені на позначення тих чи інших реалій СРСР. Автор досягає позитивної конотації АЛН *бабуся-повстанка* завдяки використанню пестливої форми першого компонента: *І бабуся-повстанка в бабусиній вишиванці / На чутливе “Спасибі” відтінює вам “О’key!”*. Новотвори *запорожечений* і *козак-українець* ґрунтуються на прямому значенні слова-мотиватора “козак/запорожець”: *...а може, й не гетьмана, а простого козака-українця...; Наразі в жилах закипає лють / І хоче запорожченої каші*. Поєднання сучасних політичних й історичних реалій покладено в основу ад’єктива *козацько-зеківський*, пор.: *Стиль життя козацько-зеківський*. У близькому семантичному зв’язку з маркером *козак* перебувають АЛН із компонентом *шабля*: *шабельно-нарваний, шаблегнутий, шабленя, шаблекий, шаблитися, шаблюватий*. Прикметники *шаблюватий* і *шаблегнутий* мають значення “чимось подібний до шаблі”, водночас різняться семантичними відтінками: *шаблюватий* – “гострий / колючий, мов шабля” (*І шаблювата молода печаль, / Готовність вмерти кожної хвилини*), *шаблегнутий* – “подібний до шаблі за формою леза”: *Шаблегнута ріка щоб сіяла, / Як втомлений скальпель, / Коли з’явиться лід молодий – / І помруть сніги*. У значенні “гостроокий” І. Павлюк уживає АЛН *шаблекий*: *Шаблео-кі баби кам’яні причащались з чаші...*, а в прикметнику *шабельно-нарваний* акумулює сему ‘нахабний’ як вищий вияв ознаки з маркером національної пам’яті, утворюючи значення “надзвичайно патріотично налаштований”. Оскільки за твердженням Т. Урись у віршах І. Павлюка “послідовно реалізується мотив плекання національного героїзму та козацького духу, що поступово переходить у мотив боротьби, уособлений переважно в образах козаків, гайдамак та опришків” [1, с. 255–256], доповнюємо тлумачення семою ‘здатний боротися’: *Рідна мова розбавлена, / Як самоозомо ґрім. / Прийде хлопець з вітрів – / Ніжний-ніжний, / Шабельно-нарваний, / Щоб Дніпро запалити, / Або втопитися у Дніпрі...*

Водночас у АЛН “*гетьманя*” і *коза-ки* І. Павлюк вкладає сатирично-іронічний зміст: *Якщо таке тут мудре “гетьманя”, / Який же гетьман має бути? У множинному іменнику коза-ки відбувається семантичне розщеплення значень похідних, пор.: А як почнуть уже “козу водити” / Ті коза-ки... то через все життя*. Відзначимо, що початкове значення сполуки “водити козу” – “старовинна святкова вистава-обрядодія

на Різдво або під Новий рік, коли гурт парубків (один із них перевдягнений “козою”) ходить із вітаннями по хатах” [1, с. 296–297.] в контексті трансформоване до “гуртом розпивати алкогольні напої тривалий час протягом дня чи кількох днів підряд, перев. у різних місцях” [1, с. 296–297], чим і мотивовано авторське ставлення.

Знижену і відверто негативну конотацію мають АЛН, що містять сему ‘радянський’. П. Іванишин стверджує, що в таких прикладах “ідеться не про паплюження черговим “підпанком”-неомішухом місця свого народження, а про викриття колоніальної радянської свідомості, котра проникла до самих основ національного буття – у село – і перетворила нормальних людей, архетипних українців-селян – землеробів і козаків – у маргіналів” [1]. В АЛН *рай-газета, рай-комний, районненський, рай-онно-рай-ський* І. Павлюк використовує прийом параномазії, аби через зіставлення з позитивним *рай* викрити негативну константу: *А колгосп – рай-онно-рай-ська зона – / Будував і щастя, і мене; Рай районненський мій – / Наче той корабель у пустелі...*

Українська історіософія та міфологія відображені водночас у таких АЛН І. Павлюка, як *дотатарський, зататарений, татаромонголість*, оскільки в контекстах-ілюстрантах двох перших слів ідеться про *аір* (*лепеху*), а в останньому – про птахів, пор. у легендах: “Тоді й почали татари якесь коріння з собою возити, що аїром у них називалося. Нібито те коріння водойми очищає. Де розкидають його, воно зеленню проростає. Вважали, що лиш у тих місцях, де аїр виростає, можна воду пити і коней напувати, не ризикуючи нічим” [1] – *І тремтить від молододі ніжності / Дотатарський золотий аїр; В нас печеніги, половці і скіфи / З аїром в зататарених очах*; або “Коли на село напали татари, люди поховалися на острівцях поміж непролазним болотом. Із села їх не було видно [...]. Тут увагу ворогів привернули чайки, які кружляли над болотом, непокоїлися, голосно кричали. Татари зрозуміли, що люди переховуються саме там [...]. Через кілька днів татари відступили. А врятовані люди прозвали чайок татарськими птицями за те, що ті видали їхню схованку” [1]: *Що в цьому світі вибрати мені, /.../ Пташок співочих ягідні пісні, / Чи хижих птахів татаромонголість?*

Чималу групу маркерів національної ідентичності становлять відомі і утворення, зокрема відантропонімі АЛН, сконструйовані на основі імен літературних персонажів (*корчмарки-килини*), історичних (*итибрут, ошукевич*) і біблійних осіб (*іудство, по-іудськи, петровість*). У новотворі *корчмарки-килини* І. Павлюк на основі власного імені персонажа “Лісової пісні” Лесі Українки творить узагальнення лукавих, бездуховних, жадібних жінок-корчмарок: *П’яні мавки, як злидні, / Стоять у корчмі під дзерми, / А корчмарки-килини / Степами вкривають столи*. Варто зауважити, що розуміння цього АЛН вимагає фонових знань з історії літератури.

Т. Урись відзначає, що “Ігор Павлюк відчуває причетність до історії України через Павла Бута, якого вважає своїм прашуром” [1, с. 224], тож конструювання новотворів, що апелюють до історичних реалій, цілком зрозуміле. Водночас зауважимо, що АЛН *итибрут* має затемнену семантику, хоч, імовірно, означає “зрадник” (пор. у крилатому вислові “І ти, Брут”, що означає докір зраднику), тобто, крім семантичного навантаження, завдяки вживанню новотвору автор реалізує прийом мовної гри: *І ти бруд, итибрут, і ти, Брут.../ За мене мене заріж*. Персоналізоване обличчя зрадника репрезентує І. Павлюк в АЛН *ошукевич* – від *ошуканець* + *Онушкевич* (козацький

ватажок часів Бута-Павлюка): *Тих... ошукевичів... тих. / Привели їх до Бута....* Семи ‘зрада’, ‘зрадник’ і ‘зрадливість’ нерідко конструйовані І. Павлюком на основі біблійного імені Іуди: *...Ми разом ішли бу бій. / Але ж по-їудськи ти, наче...ять, / Продавсь тому, хто не свій – “зрадливо”; Хто їудіший: / Розум, наприклад, в столиці, / Чи Калитка якийсь... – “зрадливіший”; А я все більше з Богом, а не з вами, / Тепленькі люде, схильні до їудств – “зрада” тощо.* Оскільки в поезії І. Павлюка “в інтерпретації Бога, Божеського, Божественного переважає не релігійне, а ціннісне, акмеологічне начало” [1], цілком закономірним видається те, що автор використовує переносні й узагальнені значення біблійних номенів: *Бо ж Петрове їудство й Іудська петровість є...*

Щодо відтопонімних слів-маркерів, І. Павлюк конструює АЛН на основі назв річок (*по-дніпровськи, прибужий*), країни (*зукраїнений*), знакових для держави подій – *Чорнобильської катастрофи (розчорноблений)*, Майдану (*Револуції Гідності (майданно)*). Новотвір *прибужий* указує на територіальну близькість до Бугу (*Серце до осені проситья, / Божих прибужних глин*), *по-дніпровськи* – має значення “як на Дніпрі” (*Тому так по-дніпровськи / Смує моя струна*), тоді як прикметник *зукраїнений* містить чітку сему належності до України: *Космічно проступлять / Під юними корама знаки, / Один із яких – / Зукраїнена зірка Полин*, що своєю чергою апелює до катастрофи на Чорнобильській АЕС, яка стала національним маркером із негативною конотацією: *Стогне провід АЕС – / Розчорноблений нерв епохи... І. Павлюк* створює АЛН-маркери на основі нещодавніх суспільно-політичних подій. Це, зокрема, предикатив *майданно* в значенні “неспокійно, тривожно”: *Майданно. / Не мадонно в Україні. / І знову боєм я плачу за все.* Відзначимо паронімність АЛН *мадонно* і *майданно*, що підкреслює конотативне значення новотвору-маркера національної ідентичності.

Я. Голобородько відзначає: “Для Ігоря Павлюка та його ліричного оповідача світ язичництва залишається одним із джерел живого, достеменного, духовно наснаженого життя, позбавленого спокою та статичності, інертності та інерційності...” [1], тому чи не найчисельнішу групу становлять інновації з маркерами культурно-міфологічної номінації. АЛН цієї групи мотивовані як загальними (*коханка-доля, курва-доля, доля-жінка, доля-зоря, доля-недоля, відьма-мама, відьма-язичниця, відьмово, відьморукій, кам’янобабий*), так і власними назвами (*боянити, боянний, мамайськи, мамаїти, отець-Перун*). З-поміж апелятивної лексики автор найчастіше звертається до інновацій із маркером *доля* та *відьма*. Однак ці маркери можна вважати не так національними, як загальнослов’янськими. Водночас АЛН *кам’янобабий* акумулює в собі декілька значень і має виразний національний колорит завдяки лексичній сполучуваності слів у реченні: *Кам’янобаба Мавка, Лукаш худий...; Вигин кобзи кам’янобабий / Гладив він, мов міжкрилля струн...; Хай історія йде своїм поступом кам’янобабим...* Неоднозначним із погляду тлумачення є новотвір *Мамай-поет*, використаний як підпис до поезії “Лист до нащадків”, адже, з одного боку, *мамай* – “кам’яний бовван давнього походження на степових могилах; кам’яна баба” [1, с. 643], з іншого, образ козака *Мамає* – узагальнений прототип козаків, здатних на служіння національній ідеї: *Перо моє гостре. / Стріляю незле. // Мамай-поет.* На трактуванні образу козака *Мамає* не просто як уособлення воїна, а й водночас творчої особистості (пор. зображення *Мамає* з кобзою на низці картин), ґрунтуються АЛН *мамайськи* (*А я ще поет*

і вже трохи воїн. / Мамайськи мені, брати) і мамаїти (Я тепер не такий. / Я нід струмом. / Я часто Мамаю... / Я в образі не дам / Ні вітчизну, ні музу, ні честь...), вербалізуючи код національної ідентичності.

Важливе місце в словотворчості І. Павлюка посідає маркер *Боян*, адже письменник від імені співця конструює інновації *боянити, боянний, боянно*, які містять сему ‘творчість’, пор.: *Сльозою рибини маляю вічність*, / Бояню, *буяню теж* – “творити, співати”; / Боянні і *буїні стрічались мені друзяки* – “творчі, талановиті” тощо.

З-поміж маркерів-зоолексем розрізняємо АЛН із компонентами-назвами звірів і назвами птахів. Більш репрезентативна друга група новотворів: *журавлино, журавлино-весняний, журавлиноокий, журавліти, журавля, людино-лелека, людино-лебединий, чайно, чайно-журавлинний, поводитисько-чайчиний*, які відображають народні уявлення про того чи іншого птаха, напр., журавель – вісник весни [1, с. 226]: *Історичні вітри не уміють співати з душею /.../ Про заховане в церкві мазетинське золото біле*, / Журавлино-весняне *забуте весілля садів*. Крім того, журавель символізує сторожкість, відлюдність [1, с. 227]: Журавлиноока *глухомань*. / *Храм горить у дзеркалі озернім*. На основі ознаки *жури/смутку*, закладеної в народній номінації птахів, що відлітають (лелек, які повертаються з вирію, називають веселиками), І. Павлюк утворює АЛН *журавлино* – “сумно, як журавлям восени”: *Осінь*. Журавлино. / *Безголосо*. / *Все жовтіє, та не все помре*. Часто вживані інновації з компонентом *чайка*, яка символізує засмучену матір-удову, а також Україну-матір, що “вивела дітей при битій дорозі” [1, с. 633]: *В чайно-журавлінім* *голосінні* / *Минуле* *чорно-біле і німе*.

Щодо маркерів-зоолексем, то тут переважає образ *вовка* (*вовк-короїд, вовчазичник, вовчо-журавлинний, вовчо-овечий*). В АЛН *вовчо-овечий* І. Павлюк представляє стягнення фразеологізму “вовк в овечій шкурі” – про лицеміра, який під машкарою доброзичливості приховує злі наміри [1, Т. 1, с. 711], пор.: *Людські душі читаю під шкурами вовчо-овечими*, / *Мов збираю гриби*. Натомість в інновації *вовк-короїд* відображає біологічні особливості життя цих тварин: *вовки, коли хочуть пити, гризуть кору дерев: Красива й цінічна / Ця дружня ворожість буття*. / Вовки-короїди, *ліси і поля...* Загалом функціонування новотворів із цим компонентом визначено тотемними уявленнями про вовка, спільними для всіх слов’янських народів.

Для маркерів-флоролексем характерне виразне національне забарвлення, зокрема через використання народнописаних символів і постійних епітетів – хрещатий барвінок, гіркий полин, плакуча верба, червона калина, висока тополя тощо. І. Павлюк у структурі АЛН нерідко використовує традиційні символи України – *вербу* і *калину*. Автор послідовно дотримується народної етимології, пор.: *калина* символізує передусім сонце, вогонь, а отже, усе червоне [1, с. 270]: *Сік беріз при Місяці* калініє / *І блукає вітер по церквах*; *вишня, вишневий сад* – символ батьківського дому, господи, родини [1, с. 89]: *Ще щасливі дерева, звірі* – / Вишня-мама і *вовчик-брат...*; *перекотиполе* – символ безрідності, бездомності, безпритульності [1, с. 439]: *Краще вмерти поету, аніж перекотипольно жити...* Однак у тлумаченні *полину* І. Павлюк насамперед опирається на семантику гіркоти як смаку рослини, а не народне трактування як символу суму, печалі, душевних мук, гіркої долі, оскільки часто поєднує компонент *полин* із іншими смаковими характеристиками: *Димні струни волосся й*

полинно-солоня туманність, / До якої, в яку буду вічно летіти один...; Ніч була по-линово-медова, / Навісна, летюча і легка та ін.

Отже, у словотворчості І. Павлюка трапляються мовні маркери національної ідентичності, що належать до різних лексико-семантичних груп: символи державності, номінації, що вказують на історичне минуле, відоміні утворення, маркери культурно-міфологічної номінації, маркери зоо- й флоролексеми. Найяскравішими виражально-зображальними можливостями автор наділяє маркери, що вказують на історичне минуле, а також відоміні утворення від імен літературних персонажів, історичних і біблійних осіб. Культурно-міфологічні номінації за винятком тих, що походять від власних назв, здебільшого притаманні не лише сфері національної ідентифікації, а й загальнослов'янському культурному простору. Маркери зоо- і флоролексеми здебільшого ґрунтуються на тотемних і народнопісних уявленнях про те чи інше явище живої природи, тому не вирізняються оригінальною авторською семантикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови.* (з дод. і допов.) / [Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с. 2. *Голобородько Я.* Між українністю і українськістю: ніша Ігоря Павлюка / Ярослав Голобородько // *Поетія та авторська пісня України.* – 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poezia.org/ua/publications/831>.
3. *Гончарова М.* Роль мови у формуванні різновидів ідентичностей / Марія Гончарова // *Мова і суспільство.* – Вип. 6. – 2015. – Львів. – С. 60–69.
4. *Данилюк І.* “Мовні конфлікти” та конструювання етнічної і національної ідентичності / І. Данилюк // *Соціальна психологія.* – 2005. – № 3 (11). – С. 43–51.
5. *Жайворонок В. В.* Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с. 6. *Іванишин П.* Маґма і бунт: модус національної боротьби у ліриці Ігоря Павлюка / Петро Іванишин // *Поетія та авторська пісня України.* – 2006. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://poezia.org/ru/publications/1597>.
7. *Коваленко Н.* Аїр тростиновий (лепеха) / Наталія Коваленко // *Лікарські рослини, косметика.* – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rosluna.info/publ/legendi_ta_mifi_pro_roslini/ajir_trostinovij_lepekha/ajir_trostjanij/38-1-0-147.
8. *Костючок П.* Культурні маркери національної ідентичності / П. Костючок // *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* – 2012. – Вип. 22. – С. 106–111.
9. *Мечковская Н. Б.* Социальная лингвистика : пособие для студентов гуманитар. вузов и учащихся лицеев / Н. Б. Мечковская. – 2-е изд., испр. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 207 с.
10. *Нагорна Л.* Поняття “національна ідентичність” і “національна ідея” в українському термінологічному просторі / Лариса Нагорна // *Політичний менеджмент.* – 2003. – № 2. – С. 14–30.
11. *Словник української мови :* в 11 т. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
12. *Сміт Е.* Національна ідентичність / Ентоні Сміт. – К. : Основи, 1994. – 224 с. 13. *Соціологія:* словник термінів і понять / [упоряд. Біленький Є.А. та ін.]. – К. : Кондор, 2006. – 372 с.
14. *Урись Т.* Мотив як маркер модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії / Тетяна Урись // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Філологія”.* – Вип. 2. – 2016. – С. 253–257.
15. *Урись Т. Ю.* Національний модус у поетичному доробку Ігоря Павлюка (на матеріалі збірки “Бунт”) / Т. Ю. Урись // *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.* – 2013. – № 4.12. – С. 223–226.
16. *Філіпчук В. О.* Європейська ідентичність: методологічні підходи тлумачення та особливості змістовного наповнення / В. О. Філіпчук // *Теорія та практика державного управління.* – 2013. – Вип. 3. – С. 386–395.
17. *Фоменко О.* Вербальні та візуальні маркери національної ідентичності в комерційних брендах (на матеріалі англійської

мови) / О. Фоменко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 46(4). – С. 201–214. 18. Четвертак Є. О. Національна ідентичність у мовній картині світу / Четвертак Є. О. // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : всеукр. наук. конф., 19–20 квіт. 2013 р. : матеріали. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – С. 117–119. 19. Чому чайку називають татарською птицею : [переказ] // Виховання, розвиток, освіта, дозвілля. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ditky.info/load/perekazi/chomu_chajku_nazivajut_tatarskoju_pticeju/120-1-0-3838.

**Максимчук Г., асп.,
Національний університет “Острожська академія”**

ЯЗЫКОВЫЕ МАРКЕРЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В СЛОВОТВОРЧЕСТВЕ ИГОРЯ ПАВЛЮКА

В статье обобщены подходы к пониманию национальной идентичности, определены понятия языковые (вербальные) маркеры национальной идентичности. Выяснено, что Игорь Павлюк в словотворчестве использует языковые маркеры национальной идентичности нескольких лексико-семантических групп. Охарактеризована семантика и особенности функционирования новообразований-маркеров национальной идентичности.

Ключевые слова: национальная идентичность, языковой (лингвальный) маркер национальной идентичности, авторское лексическое новообразование, семантика, коннотация.

**Maksymchuk H., postgraduate stud.
National University of “Ostroh Academy”**

LANGUAGE MARKERS OF NATIONAL IDENTITY IN IGOR PAVLIUK’S NEOLOGISMS

The article generalizes approaches to the understanding of national identity, defines the notion of lingual (verbal) markers of national identity. It has been found out that Igor Pavliuk uses the language markers of the national identity of different lexical and semantic groups. The semantics and peculiarities of the functioning of the innovations with national identity markers have been described.

Key words: national identity, lingual marker of national identity, author lexical neologism, semantics, connotation.

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВНИХ ПРАВ

У статті порушено питання мовних прав через призму рівня мовної компетенції громадян у контексті державності української мови. Особливу увагу приділено пошуку балансу між мовною компетенцією та мовними правами і обов'язками представників меншинних етномовних спільнот в Україні.

Ключові слова: мовні права, мовна компетенція, мовні обов'язки, мовне законодавство, мовне планування, етномовна спільнота.

Гарантування мовних прав є пріоритетним напрямком мовної політики кожної цивілізованої держави. Однак законодавчі ініціативи щодо забезпечення цих прав є тільки підмурівком для їх реалізації. Адже значною мірою можливість втілення правових гарантій щодо використання мов залежить не тільки від основ мовної політики держави, зокрема, мовного планування, але й від бажання та можливостей суб'єкта цих мовних прав – громадянина держави. Проблема підвищення мовної компетенції громадян є одним із прикладних питань мовного планування, оскільки втілення права на використання в конкретних комунікативних ситуаціях державної, етнічної чи іншої мови може бути реалізоване тільки за умови розуміння та говоріння певною мовою.

Метою нашого дослідження є пошук збалансованого алгоритму забезпечення мовних прав громадян України з урахуванням їх етномовної самоідентифікації, мовної свідомості та мовної компетенції. **Новизна** й очікувані **результати** аналізу полягають у з'ясуванні мовних потреб представників етномовних спільнот з огляду на мовні обов'язки і мовні права.

Мовна ситуація не існує сама по собі. З одного боку, це мовний простір, створений самими мовцями, з іншого – державна мовна політика, яка регулює мовні питання в офіційному сегменті. Мовна особистість у цих координатах формується під впливом повсякденного мовного середовища, через мову освіти та через вплив інформаційно-культурного сегмента. В таких обставинах відбувається взаємодія особистісного та загального, а суспільство вимагає від комуніканта в різних мовних середовищах і ситуаціях послуговуватися певним мовним кодом. Якість комунікативного акту в кожному випадку залежить від рівня мовної компетенції особи. У контексті загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти “мовна компетенція є сумою знань, умінь і характерних рис, які забезпечують міжособистісне спілкування та дозволяють особі використовувати мову в межах комунікативної необхідності” [4, с. 143].

Пріоритетним вибором для кожного є комунікативна зручність. Сутність її полягає в наступному: я мову знаю; мене цією мовою розуміють. Коли йдеться про мовні права, парадигма комунікативного акту переміщується з рівня міжособистісного спілкування на рівень суспільної комунікації: *громадянин – держава*. Саме у площині